

Toespraak Bram Grandia op zondag - 12 april 2015

Amsterdamse Ekklesia,

Was hij niet voor ons geweest-. Israël blijf het herhalen- was Hij niet voor je opgekomen ze hadden je levend verslonden. Wat hebben we het hier vaak gezongen als een hoopgevende psalm. Was Hij het niet geweest, Israël zeg het, en weer. Israël. Welk Israël ? Die vraag speelt steeds sterker de laatste tijd. Ook in mijn hoofd. Ik ben opgevoed als kind met een sterke liefde voor de staat Israël. Daar moest ik goed naar kijken. Daar werden en worden Gods beloften heerlijk vervuld. De staat Israël staat tot Pasen, zoals de Shoa staat tot Goede Vrijdag, zei de joodse theoloog Pinchas Lapide. Maar nu? Valt Israël samen met de inwoners van het land, met het Joodse volk? Die vraag is al oud. Is Israël het godsvolk, de natie en/of de gemeente bestaande uit joden en proselieten (mensen die erbij gekomen zijn) die zich schaarnt rondom de Torah? Sinds ik in 2013 verschillende Palestijnen en vertegenwoordigers van Palestijnse mensenrechtenorganisaties ontmoette wordt de vraag steeds klemmender. Ik zie hoe de vredelievende christen-Palestijnse familie Nassar vlak bij Bethlehem van haar land verdreven dreigt te worden. Hoe bidt een christen-Palestijn tot Israëls God? Ik weet dat de kerk daar lang geleden een truc op gevonden heeft door Israël te vervangen door de gemeente van Christus. Vervangingstheologie heet dat. Een rampzalige theologie. De vraag blijft: Hoe kan een christen-Palestijn Israëls God loven? Door zich –denk ik- niet weg te laten schrijven uit Israël. In het Psalmenboek kom het woord Israël 55 keer voor. In Huubs hertaling van de 150 Psalmen kom ik op 7, maar het kan meer zijn. Huub universaliseert de psalmen. ‘Hij ontisraëlisert ze, hij ontjoodst ze niet’ zei ik een tijdje geleden in de Ekklesia. ‘Ontisraëlisieren’ is ook niet juiste woord. Vanuit zijn verstaan van de Torah en de profeten, vanuit zijn verstaan van Jezus van Nazareth, breekt Huub de psalmen open zodat ieder mens, ieder volk ze in de mond kan nemen. Huub maakt de psalmen tot liederen die door mensen die in deze wereld de kinderen van de rekening zijn in de mond genomen kunnen worden. Lieder van verlangen, liederen van verbijstering, vloekliederen en troostliederen. We zitten er allemaal in, inclusief Huub als de ‘tomatenpriester met zijn lachwekkende utopieën’ (Lees psalm 64). Zo zijn de psalmen plekken om asiel in te zoeken, schuilplaatsen.

Ooit was ik aan het studeren in klooster Sion in Diepeveen. Ik raakte in gesprek met een jongen die in een diepe crisis zat. Iemand had gezegd: ‘Ga jij maar eens naar een klooster’. Nu daar zat hij, hij zag de monniken en de gasten enkele keren per dag naar de kerk gaan. ‘Wat doen ze daar?’ vroeg hij me. Ik vertelde het hem en nodigde hem uit om mee te gaan. Hij durfde niet. Daar, zei ik, is een trap en dan kom je op de galerij. Dan kun jij iedereen zien, maar zij jou niet. Ik ging met hem mee en zocht de

psalmen voor hem op, in een Nederlandse vertaling van Huub. Na afloop buiten in de tuin zei de jongen: 'Die psalmen gaan over mij'. Het ontroerde me. Vanaf dat moment had hij zijn weg omhoog gevonden.

Was Hij het niet geweest die zich jouw lot had aangetrokken kinderen van Palestina-Israël zeg het en weer, zeg dat zij -jullie zusters en broeders- er ook bij horen, bij jullie God, die niet alleen van jullie is - juist dat klinkt door heel jullie Schrift- niet alleen jullie God, maar ook die ván en vóór de volkeren , ook die van ons in de zin van een God die er voor ons allen wil zijn, niet in onze macht, ongrijpbaar, maar betrokken. Israëli's en Palestijnen, lees deze psalm samen en heb het er over, vecht er om met woorden, laat je beide gezeggen door de psalmdichter die jullie wil behoeden voor de valkuilen waar je steeds weer intrapt. Jouw, jullie hulp is in de Naam van de Heer. Spel die Naam samen, Adonaj, Allah, zoek met elkaar naar de betekenis van de Godsnaam die jullie verbindt. Alleen dan zal jullie gemeenschappelijke hoofdstad Jeruzalem een stad van vrede zijn, een zonestad. Straks zingen we daarover psalm 48. Ik denk aan het Palestijnse vluchtelingenkamp Yarmouk, ingenomen door IS, ik denk aan Damaskus en Aleppo, aan Jeruzalem en Gazastad. Met het oog op al die steden klinkt psalm 48 als een lied van verlangen dat in al die plaatsen de vernietiging wijkt . Stel je voor. We zijn hier om ons dat steeds opnieuw voor te stellen, om ons dat steeds opnieuw in te zingen, om de hoop niet te verliezen.

Psalm 82 : Sta op o God, richt de aarde.

Hoe kom ik er bij dat Israëls God er is voor allen? Psalm 82 is de psalm waar ik het liefst over gepreekt heb. Vlak voordat ik predikant werd kocht ik in 1975 dit prachtige boekje "Recht en onrecht " geschreven door de joodse filosoof en bijbelgeleerde Martin Buber over 5 psalmen, waarvan psalm 82 er een is. Buber zegt dat deze psalm meer dan enig andere op zichzelf te beschouwen is. Het is een oude psalm uit de tijd van het conflict tussen koningen en profeten in Israël en Juda. We worden in de psalm getuige van een visionair gebeuren. Hier zitten de misdadigers, de mensen die zich van God en Gods gebod niets aantrekken, de goddelozen in de praktijk (dat is iets anders dan de atheïsten in theorie), Ploert en Schender -in Huubs hertaling- aan tafel. Eén staat er op te midden van hen en stelt de vraag: 'Hoe lang nog recht geloofend, Ploert en Schender begunstigd?' Hoe lang nog? Tot wanneer duurt hun macht. Sèla staat er dan - omhoog- Ik lees het als 'kijk me aan' . Ik zeg jullie : Doe recht aan de weerlozen. Doe recht aan de weeskinderen, de armen, de mensen die honger lijden. Zie ze en doe hen echt. De grondvraag in de politiek. Wees bij de mensen die aan de grond zitten. Dat is de opdracht van die ene aan zijn collega's. Dan zegt de psalmdichter: Zij, die goden, willen niet weten, niet zien. Ze informeren zich niet. Ze weten niet wat er onder de mensen leeft en tussen de mensen speelt. Ze nemen geen polshoogte, luisteren niet naar het gekrijs uit de

sloppen, naar de klachten bij de schuldhulpverlening. Ze doen hun oren dicht voor de berichten uit Darfur, Yarmouk, Congo en ga maar door. Ze zijn bezig met hun eigen posities. Ik hoor ze zeggen : 'Maar een ton salaris erbij is marktconform. Voor minder doen we het niet. Voor minder krijg je de juiste mensen niet op de juiste plaats.' Ik hoor ze zeggen tegen de berooide : 'Wij kunnen niets doen, we zouden graag willen, maar onze verzekering kan deze schade niet dekken.' Ik hoor ze zeggen bij het keuken tafel gesprek over de thuiszorg: 'Weet u, we zien wel dat zij of hij er slecht aan toe is, maar we moeten echt 40% bezuinigen op de thuiszorg. Anders wordt de zorg onbetaalbaar. We zien wel dat u als gezin of familie veel doet, maar wij moeten minderen.' De meeste goden-zowel links, rechts als in het midden-treden terug, trekken hun schild terug, hun handen af van de armen. Ze lijken klonen van elkaar.

De machten, de organisaties die gaan over zoveel mensen zeggen : Wij kunnen niets doen. Als zij rondgaan, wankelt de aarde, zegt de psalmdichter. Dat geldt voor hele overheden. Ze vallen binnen in landen waar ze niet horen. In naam van God of in naam van Allah vechten ze de in hun ogen rechtvaardige oorlogen uit over de ruggen van onschuldige mensen. Als die sterven heet dat 'bijkomende schade'. Waar ze maar komen doen ze het licht uit. In duisternis gaan ze hun gang. Wat kan Hij, de ene, de rechtvaardige? Hij degradeert hen, hij trekt hun godenstatus in. Ik heb jullie hoge posities gegeven, tot godheden verheven, omhangen met onsterfelijkheid. Dat werkt niet. De goden die niet opkomen voor de mensen hebben geen toekomst, hun weg loopt dood. Jullie zullen sterven, net zoals de koningen.. Hier vindt een enorme omwenteling plaats. Het doet me denken aan het gedicht van de dichter J.B. Charles (pseudoniem voor professor Nagel): **Een kleine psalm**

Hij alleen zou met een grote sigaar
in de mond op straat mogen lopen,
met de duimen in zijn vest,
want hij is God.

Maar hij doet het niet,
want hij is God.

J.B. Charles (1910-1983)

De God die dit niet doet, degradeert de goden die dit wel doen. Ik zie het voor me : God in de vergadering van de Verenigde Naties, te midden van presidenten, koningen, dictators, allemaal als goden in hun eigen land. Sprekend over hun eigen al of niet duizendjarige rijk, hun volgende periode, verafgoed. Ze beheersen hun taal, ze doen voorstellen die goed klinken, maar weinig praktische gevolgen hoeven te hebben. Daar te midden van hen komt er een aan het woord die het protocol doorbreekt.. niet de minste.. of toch de minste.. Het mooie is dat deze God de taal van armen in de mond neemt –als advocaat van de armen- en hun oordeel naar het hoofd van de machtigen slingert. 'Jullie doen er niets aan. Bij de verkiezingen

beloven jullie water en elektra, maar als je gekozen bent ben je ons vergeten. Jullie pikken ons land af om jullie mijnen te graven en de delfstoffen waarop wij wonen onder ons vandaan te halen, zonder dat wij er beter van worden. Jullie slokken ons gas op, zodat de aarde onder ons wankelt op haar grondvesten. Jullie vernietigen onze bijen met jullie insecticiden.'

Als die Ene dit gezegd heeft in de vergadering van de goden, als de hoge Commissaris voor de mensenrechten, dan klinkt de roep vanuit de wereldsamenleving : Sta op God, richt de aarde, want U komen alle volken toe. Op U komen alle volken af om uw woorden van recht te horen. God sta op, wat een tekst op de zondag na Pasen. Mensen het is opstaan geblazen. Doe recht in zijn spoor.

Moge dat waar worden in onze wereld, in ons.

Bram Grandia 12 april 2015 (voor reacties: bramgrandia48@gmail.com)